

ÚSTAV PRO ODBORNÉ ZJIŠŤOVÁNÍ
PŘÍČIN LETECKÝCH NEHOD
Beranových 130
199 01 PRAHA 99

CZ-07-384

Výtisk č. 1

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

**o odborném zjišťování příčin incidentu
- snížení minima rozstupu mezi FAH6984 a WZZ135K
na hranici FIR Praha a FIR Varšava
5. 9. 2007**

Praha
listopad 2007

A) Úvod

Název provozovatele: 1. - FARNAIR Switzerland AG
2. - WIZZ Air Hungary LTD

Výrobce a model letadla: 1. - Aerospatiale / Alenia, ATR 72
2. - Airbus, A320

Poznávací značka: 1. - HB-AFJ (Volací značka „Blue Strip 6984“)
2. - HA-LPH (Volací značka „Viz Air 135K“)

Místo: FIR Praha / FIR Varšava
Datum a čas: 5. 9. 2007, 04:11 (všechny časy jsou UTC)

B) Informační přehled

Dne 5. 9. 2007 ÚZPLN obdržel od ŘLP ČR, s.p. oznámení incidentu – snížení minima rozstupu mezi letadly ATR 72 a Airbus A320.

Posádka letadla ATR 72, která prováděla let s označením FAH6984 z letiště Köln / Bonn (EDDK) na letiště Katowice (EPKT), hlásila na kmitočtu řídicího letového provozu ACC Praha (ATCO) polohu ABERU a FL 210. ATCO neměl radarový kontakt s FAH6984, jehož poloha byla potvrzena dotazem na ACC Mnichov. ATCO omezil stoupání provozu na protisměrné trati. Po přepnutí odpovídače SSR FAH6984 na druhou soupravu byl v 03:22, 12 NM východně OKG, potvrzen radarový kontakt. Let FAH6984 pak pokračoval podle plánu. Před vstupem do FIR Varšava zahájil v 04:08 klesání z FL 210. Podle vyjádření ACC Varšava (EPWW) FAH6984 v této době nebyl identifikován radarem. Letadlo A320 provádělo let s označením WZZ135K z EPKT na letiště LIME a stoupalo na bod BAVOK, FL 200. V 04:13:30 došlo ke snížení minima rozstupu mezi FAH6984 a WZZ135K.

Na základě oznámení bylo zahájeno odborné zjišťování příčin incidentu a byl zaslán provozovateli letadla FAH6984 požadavek na poskytnutí informací k předmětné události. Požadované informace ÚZPLN obdržel dne 17. 9. 2007.

Příčinu události zjišťovala komise ÚZPLN ve složení:

Předseda komise: Ing. Stanislav Suchý
Členové komise: Milan Zikmund

Závěrečnou zprávu vydal:

ÚSTAV PRO ODBORNÉ ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN LETECKÝCH NEHOD

Beranových 130
199 01 PRAHA 99

dne 12. listopadu 2007

C) Hlavní část zprávy obsahuje:

- 1) Faktické informace
- 2) Rozbory
- 3) Závěry
- 4) Bezpečnostní doporučení
- 5) Přílohy (u výtisku č. 1, uloženém v archivu ÚZPLN)

1 Faktické informace

1.1 Průběh události

V 03:14:24 se FAH6984 hlásil na kmitočtu řídicího letového provozu sektoru ACC Praha (LM EC), oznámil polohu ABERU a FL 210. LM EC neměl radarový kontakt s letadlem, proto vydal FAH6984 instrukci přejít zpět na kmitočet ACC Mnichov. ACC Mnichov oznámila, že FAH6984 s kódem SSR A 2222 je západně OKG. LM EC dotazem zjistil, že ani MACC nemá radarovou informaci o A 2222, jehož poloha byla potvrzena dotazem na ACC Mnichov.

V 03:22 vydal LM EC pro FAH6984 instrukci ke kontrole SSR a pro „IDENT“. Pilot potvrdil vysílání A 2222 a po informaci, že stále není identifikován a příkazu k přechodu na druhou soupravu přepnul odpovídač SSR na soupravu # 2. V 03:22:40 bylo letadlo identifikováno podle radarového kontaktu. Pilot dostal instrukci pokračovat v letu na FL 210, přímo na BAVOK.

V 03:46 vydal LM EC pro FAH6984 instrukci k přepnutí odpovídače SSR na soupravu # 1. Ke ztrátě radarové identity nedošlo a LM EC ověřil u pilota, že souprava # 1 na letadle pracuje také v modu S.

V 03:59:54 byla z ACC Praha do EPWW předána koordinační zpráva (ACT) na klesání FAH6984 z FL 210 na FL 150: „BAVOK 0414 F150 F210B“.

V 04:03 byla na ACC Praha zahájena změna sektorizace z B2 (sektory LM a HT) na C3 (sektory L,M, HT) zadáním změny v systému FDP (ESUP).

V 04:07:27 byl z EPWW do ACC Praha předán ACT na WZZ135K: „BAVOK 0419 F220“.

V 04:08:14 vydal LM EC pro FAH6984 instrukci ke klesání do FL 150.

V 04:08:39 EPWW vyžádala u řídicího letového provozu – PC („Planning Controller“) sektoru L (L PC) let TAY23W: „DCT EPKT DES FL 210“.

V 04:09:30 L PC předal LM PC povolení klesat s TAY23W do FL 210, přímo na EPKT a upozornil na další provoz z polské strany (VIZ 2368). LM PC toto potvrdil a oznámil předání odpovědnosti za poskytování ATS po zajištění rozstupu mezi TAY23W a VIZ 2368.

V 04:10:33 LM EC vydal TAY23W příkaz klesat do FL 250 a další klesání během 3 až 4 min.

V 04:11:13 LM PC koordinoval s L PC předání odpovědnosti za poskytování ATS: „*My vám to dáme už teď Quality (TAY) 23W zatím kleše 250 kvůli tomu Vizírovi, kterej stoupe 240*“. Na dotaz L PC: „*Máme si to vzít už teď?*“ odpověděl LM PC: „*Jo on už je udělanej*“. L PC mu potom sdělil: „*Tak se odpojte*“.

V 04:11:18 se na kmitočtu LM EC přihlásil WZZ135K, oznámil FL 130, stoupání do FL 200 směrem na BAVOK, vertikální rychlostí 2000 ft/min a méně. LM EC potvrdil radarový kontakt.

V době 04:11:39 až 04:11:44 byl kmitočet 127,125 MHz blokován (pravděpodobně současným vysíláním 2 radiostanic). ACC Praha na tato vysílání nereagovala. V této době docházelo k převysílání kmitočtů („coupling“).

V 04:11:48 učinil CSA5KA další pokus o navázání spojení na kmitočtu 127,125 MHz (v té době již L EC) a oznámil připravenost klesat. ACC Praha reagovala dotazem na identitu volajícího letadla.

V 04:11:56 až 04:12:21 L PC neúspěšně volal PC na sektor M (dříve sektor LM).

V 04:11:59 indikace STCA na sektoru M (dříve LM) mezi lety WZZ135K a FAH6984.

V 04:11:59 se L EC dotázal letu ABR2RG zda volal. Na to reagoval CSA5KA a žádal povolení ke klesání, které od L EC obdržel.

V 04:12:32 TAY23W oznámil dosažení FL 250 a žádal další klesání. L EC vydal instrukci čekat „*Stand by*“.

V 04:14:19 došlo k dokončení změny sektorizace - provedením změny v OPSUP systému E2000.

V 04:14:30 ohlásil WZZ135K ve stoupání dosažení FL 200. Na konci jeho zprávy se na kmitočtu L EC ozvalo hlášení jiného pilota (pravděpodobně FAH6984): „*We have Traffic Advisory at time 14*“. L EC volal FAH6984, ale komunikace byla přerušena opakovaným hlášením WZZ135K.

V 04:16:29 M PC (dříve LM PC) volal EPWW a dotazoval se zda WZZ135K hlásil během stoupání nějaké problémy – EPWW oznámila, že ne a žádala přeladění TAY23W na svůj kmitočet.

V 04:17:06 FAH6984 žádal další klesání – L EC na zprávu nereagoval. Následně se FAH6984 pokusil navázat spojení a L EC se dotázal na jeho polohu. FAH6984 oznámil polohu LULAT. L EC mu dal instrukci k přeladění na kmitočet 134,175 MHz. FAH6984 potvrdil a současně znovu ohlásil TCAS/TA v čase 04:14, v poloze BAVOK, FL 150 a význačný provoz přímo proti. L EC potvrdil oznámení TCAS/TA a oznámil, že zprávu prověří.

V 04:17:17 M PC volal L PC a žádal přeladění TAY23W na EPWW. L PC oznámil, že je již přeladěn a současně oznámil, že se na kmitočtu ozval FAH6984 a zeptal se M PC co je s ním. M PC reagoval slovy: „*Počkej*“.

V 04:17:48 EPWW volala L PC a dotazovala se na vypočítaný čas přeletu FAH6984 04:14 a zda je plánovaný let aktivní, L PC odpověděl: „*Stand by*“.

V 04:18:58 oznámil WZZ135K dosahování FL 280. L EC zprávu potvrdil, předal instrukci přepnout na A 1465 a přeladit na kmitočet 132, 890 MHz.

V 04:19:45 oznámila EPWW, že FAH6984 nyní vidí, ale že jej neviděla předtím po dobu 10 min a ani před hranicemi FIR.

1.2 Zranění osob

NIL

1.3 Poškození letadla

NIL

1.4 Ostatní škody

NIL

1.5 Informace o osobách

1.5.1 Posádka letu FAH6984

Velitel letadla, věk 38 let, držitel platného průkazu způsobilosti ATPL(A). Měl kvalifikaci velitele letadla na typu ATR 42/72. Velitel letadla nalétal celkem 2916 h. Na ATR 42/72 nalétal celkem 2020 h, z toho jako PIC 990 h.

Druhý pilot, věk 28 let, držitel platného průkazu způsobilosti CPL(A). Nalétal celkem 817 h. Na ATR 42/72 nalétal celkem 566 h.

1.5.2 Posádky ostatních letů

Informace o posádkách ostatních letadel nebyly zjišťovány.

1.5.3 Řídící letového provozu ACC Praha

Vykonyvaná funkce	Sektor LM		Sektor L	
	LM PC	LM EC	L PC	L EC
Věk	38	24	43	50
Den ve službě v pořadí	1	1	3	3
Délka služby od zahájení směny (včetně přestávek)	10 min	10 min	10 h	9 h
Délka služby od posledního střídání	10 min	10 min	10 min	10 min
Praxe roky	7	10 měsíců	12	25
Platnost kvalifikace do	18. 4. 2010	23. 5. 2010	24. 4. 2009	7. 3. 2008
Poslední udržovací výcvik	31.12. 2006	31.12. 2006	31.12. 2006	31.12. 2006

1.6 Informace o letadle

1.6.1 Základní informace o FAH6984

Typ: ATR 72
Poznávací značka: HB-AFJ
Výrobce: Aerospatiale / Alenia
Výrobní číslo: 108
Celkový nálet: 18 877 h

1.6.2 Nález provozovatele letadla HB-AFJ

Provozovatel letadla na základě hlášení nesprávné funkce odpovídaje SSR provedl opatření ke zjištění příčiny s výsledkem, že problém souvisel s poruchou bezkontaktního spínače polohy letadla zem/let (WOW 1). Po výměně spínače pracoval odpovídáč SSR správně. V souvislosti s tím provozovatel sdělil, že na dalším letadle ATR 72 se vyskytl problém s TCAS, jehož příčinou byla rovněž občasná porucha bezkontaktního spínače na hlavním podvozku letadla.

1.7 Meteorologická situace

1.7.1 Meteorologické podmínky na základě odborného odhadu LMS/ČHMÚ

Oblačnost tlakové níže se od východu nasouvala nad Ostravsko a Opavsko a byla srážkově a radarově nevýznamná, nicméně ve FL 160 – FL 170 jí bylo význačné množství.

Výškový vítr ve FL 160: VRB/ 05 kt

Oblačnost: BKN SC 1000 - 1500 ft, TOP 5000 – 6000 ft
BKN / OVC LVR 7000 / 25000 ft

1.7.2 Meteorologické podmínky z hlášení FAH6984

Podle hlášení PIC let v době klesání na BAVOK probíhal v IMC.

1.8 Radionavigační a vizuální prostředky

Radionavigační a vizuální prostředky neměly na vznik incidentu vliv.

1.9 Spojovací služba

Obousměrné spojení mezi posádkou FAH6984 a letovými provozními službami ve FIR Praha probíhalo na příslušném sektorovém kmitočtu 127,125 MHz.

1.10 Informace o letišti

NIL.

1.11 Letové zapisovače a ostatní záznamové prostředky

Záznam letového zapisovače nebyl komisi k dispozici. Rozbor průběhu incidentu byl proveden na základě záznamů ATS (radarové záznamy a jejich analýzy, audiozáznamy, vyjádření řídicích letového provozu a provozní dokumentace).

1.12 Popis místa incidentu

Incident se stal na hranici LKAA a EPWW, ve vzdušném prostoru třídy C.

1.13 Lékařské a patologické nálezy

NIL

1.14 Požár

NIL

1.15 Pátrání a záchrana

NIL

1.16 Testy a výzkum

NIL

1.17 Informace o provozních organizacích

Ve Směrnici pro výkon služby na stanovišti ACC ve středisku IATCC Praha, HLAVA 5 Provozní a koordinační postupy, je v ustanovení 5.4 uvedeno:

„Změně sektorizace musí předcházet předání a převzetí služby mezi PC, respektive EC, předávajícího a přebírajícího sektoru. Odpovědnost za poskytování služeb ATS přechází na přebírající sektor okamžikem aktivace kmitočtu příslušného sektoru.“

1.18 Doplnkové informace

NIL

1.19 Způsoby odborného zjišťování příčin

Při odborném zjišťování příčin incidentu bylo postupováno v souladu s předpisem L13.

2 Rozbory

2.1 Nesprávná činnost XPDR při vstupu FAH6984 do FIR Praha

V době, kdy FAH6984 hlásil polohu ABERU a FL 210, LM EC neměl radarový kontakt s letadlem. Správně přeladil FAH6984 zpět na ACC Mnichov. Po ověření, že FAH6984 skutečně vstupuje do FIR Praha vzniklou situaci koordinoval vzhledem k ostatnímu provozu a při dalším přihlášení vydal FAH6984 instrukci k prověření zařízení, zapnutí funkce IDENT a následně přechodu na druhou soupravu odpovídače SSR. Možný důvod neidentifikování letadla pak řešil s technickým úsekem.

Let FAH6984 byl v prostoru EDMM detekován na základě S-módových odpovědí radarovým čidlem Auersberg. Palubní odpovídač však nesprávně odpovídal v módu S pouze na dotazy radarového čidla Auersberg, které ho „zamklo“ pro „roll-call“ dotazy ostatních čidel a v módu A/C neodpovídal vůbec. Z tohoto důvodu nemohl být FAH6984 radarovými čidly Písek (S-mód MSSR) a Praha (MSSR) v uvedené době detekován.

Po přepnutí na soupravu # 2 odpovídače SSR v 03:22 bylo vše v pořádku, FAH6984 odpovídal v módu A/C i S všem radarům. Po zpětném přepnutí na soupravu # 1 v 03:46 se situace opakovala s tím rozdílem, že palubní odpovídač SSR tentokrát pracoval pouze v S módu „zamčený“ pouze pro radarové čidlo Písek. Na dotazy jiných radarů v S módu ani standardním A/C módu FAH6984 neodpovídal.

Tato situace způsobila, že na polské straně chyběla radarová informace v době před a při vstupu FAH6984 do FIR Varšava, nicméně pro LM EC se

zobrazení FAH6984 na radarovém zobrazení nezměnilo a tedy nebylo možné zjistit přetrvávající poruchu odpovídače SSR.

Z informace poskytnuté provozovatelem letadla vyplývá, že při provedené následné kontrole na letadle byla zjištěna občasná porucha bezkontaktního spínače jehož informace je důležitá pro správnou činnost odpovídače SSR na letadle.

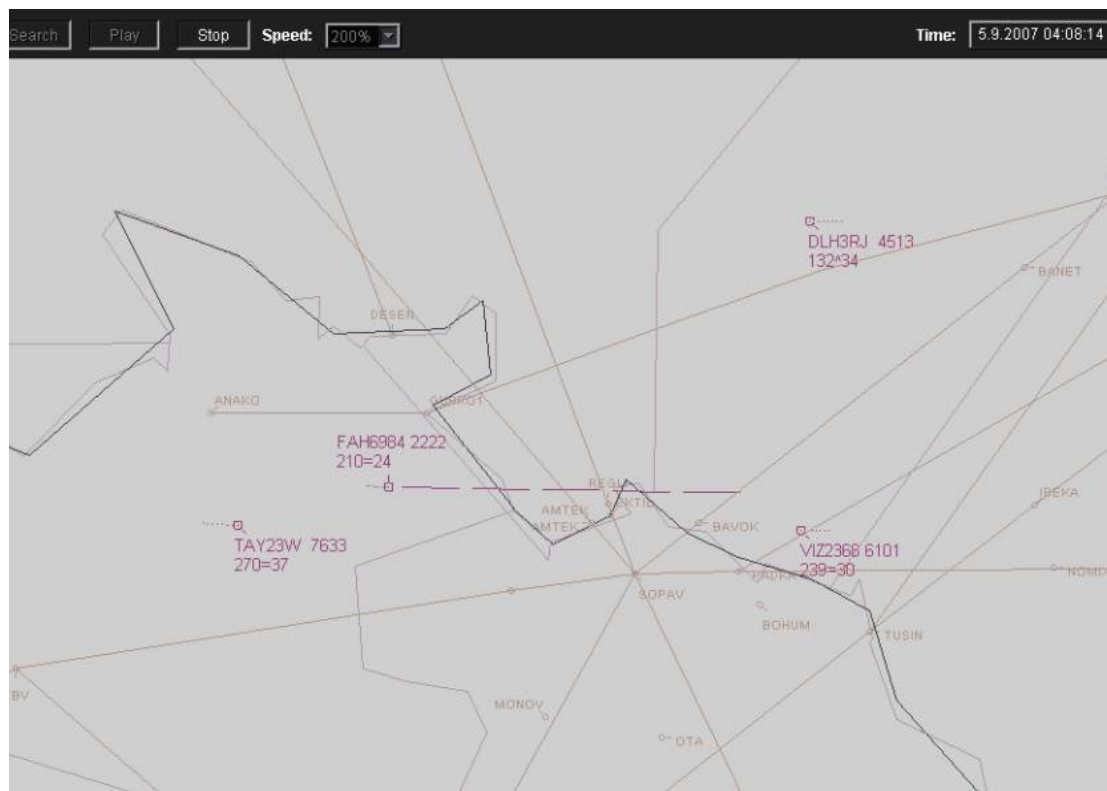
2.2 Situace na straně ACC Praha v kritické době

V 04:03 proběhla první část změny sektorizace z B2 na C3. To mělo za následek, že údaje v systému elektronických stripů (ELS) se z původního sektoru LM přesunuly na sektor L.

V 04:08:14 LM EC při vydání instrukce pro FAH6984 ke klesání do FL 150 neměl žádné informace o protiprovozu WZZ 135K. Informace v ELS se přesunuly na sektor L a WZZ135K ještě nebyl zobrazen na radaru, viz obr .1.

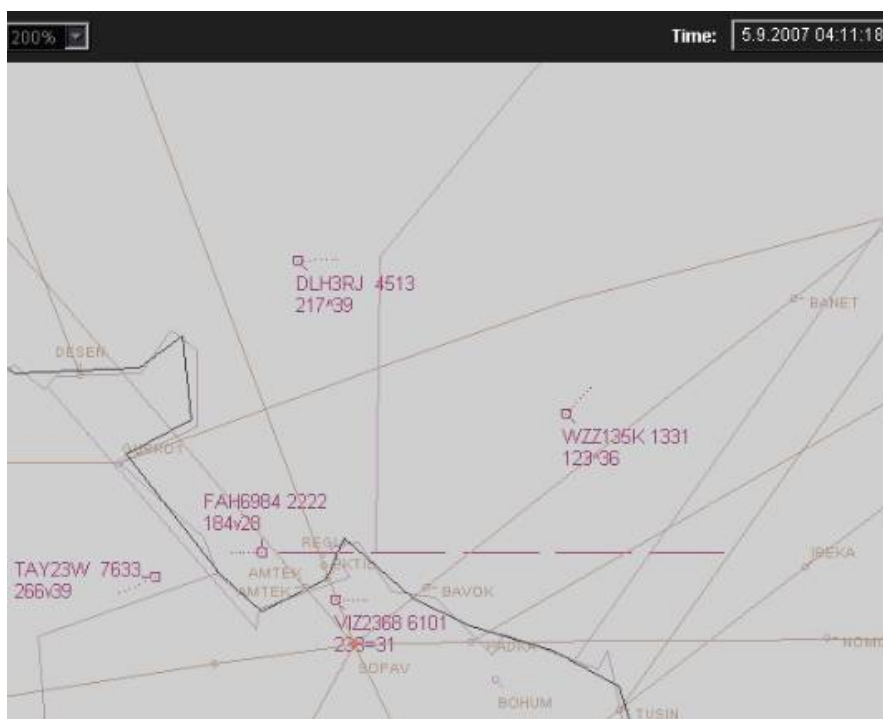
ACC EPWW nekoordinovala změnu vstupních podmínek na „Ve stoupání na FL 200“. Také neopravila koordinovaný čas, který se lišil o více než 6 minut.

Pro L PC, dle informace z ELS (WZZ135K v hladině 220), netvořil FAH6984 konfliktní provoz. Dle sekvence a údajů koordinačních zpráv bylo zajištění rozstupu v kompetenci EPWW.

Obrázek 1 – 04:08:14

V 04:11:18 se na kmitočtu LM EC přihlásil WZZ135K, ve stoupání na bod BAVOK do FL 200 rychlostí 2000 ft/min a méně (přestože ve zprávě ACT z EPWW bylo předáno, že poletí ve FL 220). Provozní situace byla podle obr. 2.

Obrázek 2 – 04:11:18

Při navázání spojení s WZZ135K LM EC neval v úvahu vzniklý konflikt s klesajícím FAH6984. Vycházel z přesvědčení, že rozstup zajišťuje ACC EPWW a neuvědomil si, že FAH6984 je stále na jeho kmitočtu.

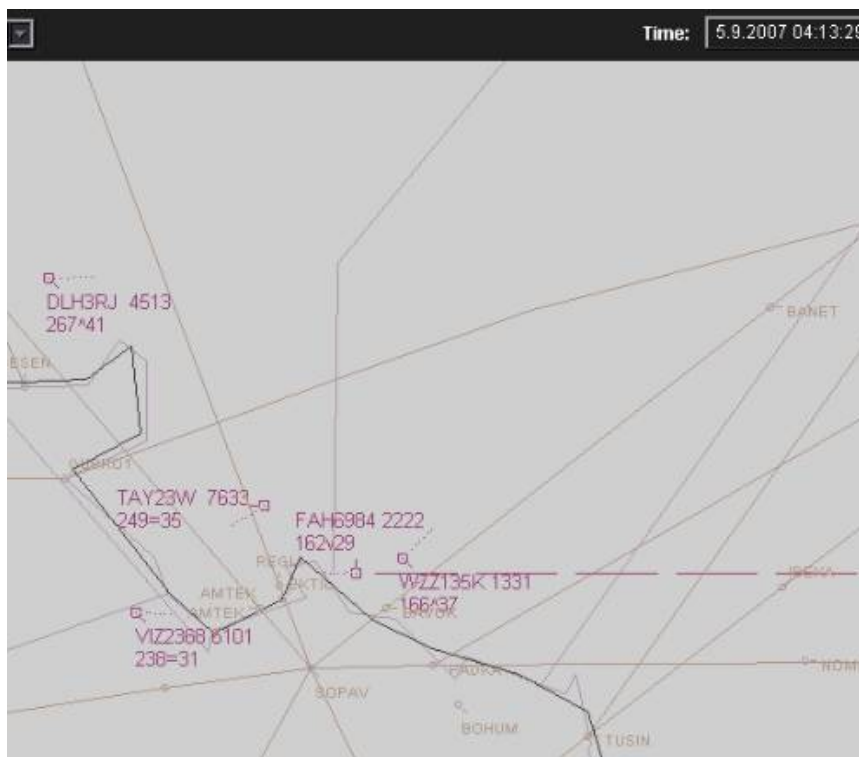
Ze strany EPWW byla nedostatečně zhodnocena provozní situace, protože z důvodu nesprávné činnosti odpovídače FAH 6984 nebyl identifikován radarem a EPWW měla pouze informaci ze zprávy ACT o plánovaném přeletu. Přitom předpoklad EPWW byl pravděpodobně založen jen na informacích z radaru.

Protože FAH6984 byl v klesání do FL150, LM PC mylně předpokládal, že již byl přeladěn na kmitočt EPWW, aniž si toto ověřil u LM EC. Z tohoto mylného předpokladu dospěl k logickému závěru, že rozstup stále zajišťuje EPWW. Tento nesprávný závěr na dotaz předal L PC.

Ve stejnou dobu probíhala i koordinace mezi LM PC a L PC o předání odpovědnosti za poskytování ATS. Z těchto důvodů si LM PC nebyl vědom korespondence mezi LM EC a WZZ135K a proto neměl důvod svůj původní závěr korigovat.

Nedokončená změna sektorizace (v systému RDP E2000) spolu s tím, že si sektory nedostatečně předaly informace, se negativně projevila i v možnostech účinně reagovat na vzniklou situaci.

K současnému porušení minima rozstupu došlo ve 04:13:18, když se obě letadla přiblížila na vzdálenost pod 5 NM při vertikálním rozstupu 100 ft. Sektor LM, který měl v kritickou dobu indikován STCA, měl již odpojen pracovní kmitočet 127,125 MHz. Sektor L měl tento kmitočet již připojen, ale v počátku měli L EC a L PC nedostatek informací pro účinné poskytování ATS. Podle radarového záznamu byla v prostoru situace podle obr. 3.

Obrázek 3 - 04:13:29

Kompletní změna sektorizace trvala celkem 11 minut, což představuje delší dobu, než je obvyklé na ACC Praha.

3 Závěry

3.1 Komise dospěla k následujícím závěrům:

- posádky letadel neměly vliv na vznik nebezpečné situace,
- personál ATS měl odpovídající odbornou způsobilost, schopnosti a dovednosti pro vykonávané činnosti,
- na letadle FAH6984 (HB-AFJ) došlo k nesprávné činnosti soupravy # 1 odpovídače SSR,
- EPWW neměla indikaci radarové polohy FAH6984 (aniž o tom ACC Praha měla informaci), toto mělo vliv na nedostatečné zhodnocení provozní situace,

- EPWW vyslala ACT na WZZ135K, který byl konfliktní s již obdrženým ACT na let FAH6984,
- EPWW vydala WZZ135K konfliktní povolení stoupat na FL 200 s vertikální rychlostí 2000 ft/min a méně, aniž by tuto změnu proti ACT koordinovala s ACC Praha,
- EPWW přeladila WZZ135K na ACC Praha, aniž by byl zajištěn rozstup s FAH6984,
- LM PC si na základě vlastního hodnocení provozní situace udělal nesprávný závěr, že rozstup zajišťuje EPWW, neověřil si jej u EPWW ani u LM EC a na dotaz předal tuto informaci L PC,
- LM EC si po přihlášení WZZ135K neuvědomil konflikt s FAH6984 a ihned adekvátně nereagoval změnami povolení pro obě letadla,
- ACC Praha adekvátně nereagovala na TCAS/TA v čase 04:14, sektory L a LM si nedostatečně předaly informace všechny potřebné pro předání odpovědnosti za poskytování ATS mezi sektory,
- LM EC na základě výše uvedeného přesvědčení neměl důvod reagovat na STCA mezi FAH6984 a WZZ135K,
- v postupu vedoucího řídicího letového provozu II - WS („Watch Supervisor“) a vedoucího řídicího letového provozu – SC („Senior Controller“) při organizování změny sektorizace se projevila absence podrobnějšího doporučeného postupu při rozdělování a slučování sektorů ACC, (přestože takovýto postup nelze jednoznačně stanovit, podobně jako u nouzových situací),
- SC a WS podcenili riziko, vyplývající ze skutečnosti, že se těsně před změnou konfigurace úplně vystřídal personál sektorů ML (M) a L.

3.2 Příčiny

K této události v leteckém provozu došlo v důsledku působení více faktorů, které se spojily v příčinný řetězec a negativně ovlivnily poskytování ATS:

- nesprávná činnost palubního zařízení – odpovídače SSR a z toho vyplývající nedostatečné zhodnocení provozní situace při zajišťování rozstupu a nedodržení koordinačních podmínek na let WZZ135K ze strany EPWW,
- nedostatečné zhodnocení provozní situace při zajišťování rozstupu a nedodržení koordinačních podmínek na let WZZ135K ze strany EPWW,
- nereagování LM EC na vzniklý konflikt mezi FAH6984 a WZZ135K v době, kdy měl obě letadla na spojení,
- nesprávný závěr, že rozstup zajišťuje EPWW, který si LM PC udělal na základě vlastního hodnocení provozní situace a neověřil si jej u EPWW ani LM EC a na dotaz předal při koordinaci s L PC,
- nedostatečné předání informací pro předání odpovědnosti za poskytování ATS mezi sektorem LM a sektorem L a v důsledku toho

nedostatečné hodnocení provozní situace při převzetí odpovědnosti za poskytování ATS, projevující se dále i v počáteční fázi poskytování ATS na sektoru L.

3.3 Nedostatky

Na vznik události měly vliv následující nedostatky na ACC Praha:

- nevhodný postup SC a WS při organizování změny sektorizace,
- absence vhodně formulovaného postupu pro rozdělování a slučování sektorů ACC Praha.

Závažnost vlivu na bezpečnost letového provozu je hodnocena jako **“Major Incident“**. Událost je dle předpisu L 13, příloha N zařazena jako **Incident / Near Collision / Separation Minima Infringement**.

4 Bezpečnostní doporučení

4.1 V rámci ŘLP ČR s.p. provést následující opatření:

- rozbor události,
- seznámení řídicích letového provozu ACC Praha s událostí,
- upravit příslušné postupy pro změny sektorizace ve Směrnici pro výkon služby na stanovišti ACC ve středisku IATCC Praha.